

Huis Baak (auteursrechten: onbekend)

Werner Helmich en Jan Schutte: getuigen van een turbulente eeuw

De laatste heer van Baak en de pachterszoon

Werner Helmich, de laatste heer van Baak, moest in 1956 zijn geliefde Huis Baak verlaten. Jan Schutte, vader van de auteur, kon dankzij gegroeide scholingsmogelijkheden de maatschappelijke ladder beklimmen en directeur worden van de lokale Rabobank. De paden van deze twee mannen kruisten elkaar in de vorige eeuw.

Door Astrid Schutte

In de traditie van zijn voorouders

De intocht van mr. dr. Werner Helmich en zijn echtgenote Alda Schneider in 1951, is grandioos. Twee herauten op schimmels en acht pachters op Gelderse vossen begeleiden de landheer en zijn kersverse echtgenote in hun landauer naar Huis Baak. Bijna elk huis in het dorp vlagt feestelijk met de driekleur. Wie kan, heeft die middag vrij genomen. Wuivend trekken Werner en Alda langs de verzamelde menigte.

Het is een heel ander tafereel dan dat van acht jaar tevoren, wanneer Werner met zijn moeder

Antoinette Helmich-Eras en zijn zus Johanna, in 1943 Huis Baak betreft. Werners oom Theodoor Helmich is dan net overleden en zo komt er plaats in Huis Baak voor de erfgenamen. De Tweede Wereldoorlog is op dat moment in volle gang. De nieuwe heer van Baak moet dan ook al snel zijn meubels, wijn en sigaren in veiligheid brengen. De Duitsers dreigen dat ze het kasteel willen opeisen als inkwartieringsplek. In het laatste oorlogsjaar van 1944 wordt Werner Helmich zelfs aan het spitten gezet, in de loopgraven die in opdracht van de Duitsers gegraven moeten worden. In ijzige kou staat hij te graven

naast mensen die eerder voor hém werkten.¹ Op 11 juli 1951, als Werner en zijn echtgenote het dorp worden ingehaald, lijken de moeilijke jaren achter hem te liggen. Werner stort zich met veel toewijding op het beheer van het kasteel en de bijbehorende ruim 260² hectare bos- en landbouwgrond. Hij en zijn echtgenote krijgen drie kinderen. Werner is geliefd onder zijn pachters. Niets lijkt de opdracht van zijn voorouders – Huis Baak te behouden voor de volgende generaties – in de weg te staan.

Niets lijkt de opdracht van zijn voorouders – Huis Baak te behouden voor de volgende generaties – in de weg te staan.

Een ambitieuze pachterszoon

Eén van de mensen die de intocht van Werner in 1951 gadeslaat, is Jan Schutte, de vader van de auteur van 'De laatste heer'. Jan is de stief-

zoon van pachtboer Theed Alofs, die zijn huis op Vordenseweg 3 en land pacht van Arnold Helmich, de broer van Theodoor Helmich. Arnold Helmich woont met zijn echtgenote op het Hengelose landgoed 't Meenink.

Jan Schutte is in een veel soberder nest geboren dan Werner. Na de lagere school mag hij in 1935 niet verder leren. Hij moet thuis op de boerderij aan de slag. Zijn ambitie ligt echter ergens anders: hij wil een kantoorbaan. Met hulp van een buurman krijgt hij zijn eerste kans op de landbouwcoöperatie aan de Zutphen-Emmerikseweg. Maar hij wil nog hogerop. Gedreven begint Jan aan een avondopleiding voor de functie van zaakvoerder. Het is een hele kluit voor een jongen met alleen lagere school. In die tijd ontmoet hij Werner, die hem met zijn studie helpt. Samen zitten ze op zondagen gebogen over de boeken aan de Vordenseweg 3. Als een jaar na de intocht de kassier van de Boerenleenbank in Baak met pensioen gaat, solliciteert Jan. Hij wordt aangenomen. Het zal niet toevallig zijn dat Werner secretaris is van het bankbestuur en in de sollicitatiecommissie zit. Jan bereikt de felbegeerde functie die voor zijn voorouders natuurlijk niet weggelegd was.

Vertrek uit een geliefd Huis Baak

Het onderhouden van een landgoed is in de 20ste eeuw geen makkelijke zaak en dat merkt ook Werner. Als zijn zus Johanna trouwt met Harry Niks en naar Doesburg trekt, staat hij er opeens alleen voor. Hij bedenkt allerlei construc-

¹ Werner Helmich hield in het laatste oorlogsjaar een dagboek bij.

² Bij de verdeling van het landgoed in 1957 is er 239.69.13 ha. gedeeld door twee; een deel voor Werner en een deel voor Johanna. Daarnaast heeft Werner nog extra grond geërfd van Theodoor. In 1976 erfden de nazaten van Werner ongeveer 148 ha.

Werner Helmich en Alda Helmich-Schneider worden op 11 juli 1951 door hun pachters ingehaald op Huis Baak.
(auteursrechten: familie Helmich)

Werner Helmich (1913-1976)
(auteursrechten: familie Helmich)

Jan Schutte (1923-1981)
(auteursrechten: Astrid Schutte)

ties om Huis Baak te kunnen blijven financieren, delen van het huis verhuren of vanuit Baak een advocatenpraktijk proberen op te bouwen. Maar niets biedt een structurele oplossing voor de hoge onderhoudskosten.

Tot zijn verdriet moet hij in 1956 Huis Baak daarom verkopen. De schok in de familie is groot. De nieuwe eigenaar wordt de katholieke kloosterorde 'Dochters der Liefde'. Werner verhuist terug naar Velp, waar hij in 1913 is geboren en een aantal jaren heeft gewoond, en gaat werken als juridisch adviseur voor de Aartsdiocese Boeren en Tuindersbond (ABTB) in Arnhem. Naast zijn werk schrijft hij aan een studie die als doel heeft het katholieke geloof te verenigen met natuurwetenschappelijke inzichten. Helaas lukt het niet dat gepubliceerd te krijgen.

Roep om democratisering

Jan Schutte is in 1953 directeur geworden van de Boerenleenbank. Door zijn functie en opleiding wordt hij gevraagd voor zo'n beetje alle besturen die het dorp rijk is. Ook in de rest van Baak is doorleren na de lagere school intussen overigens heel gewoon geworden. De leerplicht is van zeven jaar in Jans jeugd inmiddels verlengd naar acht jaar en Baak krijgt bovendien twee scholen voor voortgezet onderwijs: een huishoudschool en een lagere landbouwschool. Voor niet alle boerenkinderen is er een plek op de boerderij, dus ouders kiezen voor hun kinderen steeds vaker voor vervolgonderwijs. De kroon op de carrière van Jan Schutte is zijn verkiezing als raadslid voor de KVP in 1966.

Maar net als Werner krijgt Jan te maken met turbulente tijden. Ook in Baak klinkt in de roerige jaren zeventig de roep om democratisering en meer openheid. Zelfs zijn eigen dochter, de auteur van 'De laatste heer', legt haar vader bij tijd en wijle het vuur aan de schenen, tot zijn grote ergernis. Intussen is ook in Baak de kerkgang aan het afnemen. Jan Schutte moet kiezen of en hoe hij zich wil aanpassen aan de nieuwe tijden. ■

Over de auteur

Astrid Schutte is schrijver en journalist en heeft meerdere boeken op haar naam staan. 'De laatste heer' is haar vijfde boek en verscheen op 17 augustus 2021 bij Ambo Anthos. Astrid werkte vanaf eind 2018 aan 'De laatste heer', deed drie jaar lang onderzoek en interviewde meer dan tachtig mensen. Het boek is in de boekhandel te koop of online te bestellen.

Meer informatie over 'De laatste heer' en lezingen over het boek:
<https://www.facebook.com/Astridschutteschrijver>
<https://astridschutte.com/>

